

Projekti “MandaGREEN”

RAPORT STUDIMOR

Mbi praktikat ekzistuese, njohuritë dhe qëndrimet e fermerëve të Bashkisë Dimal, qarku Berat në lidhje me përdorimin e pesticideve në mandarina

Përgatitur nga: **Organizata për Mirëqenie Sociale dhe Mjedisore**

Tetor 2025

Përgatiti raportin: **Lorena Totoni**
Eksperte e Zhvillimit të Qendrueshëm

Kontribues: **Ferdie Kajo**
Eksperte e Bujqësisë

Rigert Nake
Asistent projekti për statistikat

PËRMBAJTJA

I. Përmbledhje Ekzekutive	1
1.1. Qëllimi dhe objektivat e studimit	1
1.2. Përmbledhje e gjetjeve kryesore	1
1.3. Konkluzione dhe orientime strategjike	2
II. Metodologjia e Studimit	3
2.1. Qëllimi dhe objektivat kërkimore	3
2.2. Përzgjedhja e kampionit dhe mënyra e intervistimit	3
2.3. Instrumentet e përdorura dhe përmbajtja e pyetësorit	4
2.4. Analiza sasiore dhe cilësore e të dhënave	4
2.5. Parimet etike të kërkimit dhe kufizimet	5
III. Analiza e Pyetësorit mbi Përdorimin e Pesticideve	6
Pjesa A – Analiza Demografike (Pyetjet 1–6)	6
3.1. Përmbledhje e kampionit	6
3.2. Shpërndarja sipas moshës, gjinisë dhe arsimit	6
3.3. Shpërndarja sipas njësive administrative	7
3.4. Përvoja bujqësore dhe sipërfaqja e tokës	8
Pjesa B – Praktikrat e Përdorimit të Pesticideve (Pyetjet 7–16)	8
3.5. Frekuenca dhe llojet e pesticideve	9
3.6. Burimet e blerjes dhe ndërgjegjësimi ligjor	10
3.7. Leximi i etiketave, respektimi i udhëzimeve dhe menaxhimi i mbetjeve	11
3.8. Burimet e këshillimit teknik	12
Pjesa C – Perceptimet dhe Sfidat (Pyetjet 17–20)	13
3.9. Gatishmëria për përdorimin e alternativave të sigurta	13
3.10. Arsyet që nxisin përdorimin e pesticideve	14
3.11. Vlerësimi etik dhe qëndrimet morale	15
3.12. Sjelljet në përdorimin e produkteve për konsum vetjak	16
IV. Gjetje dhe Rekomandime	17
4.1. Gjetjet kryesore	17
4.2. Rekomandimet strategjike	18
4.3. Përfundime	19

I. PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Studimi mbi përdorimin e pesticideve në kultivimin e mandarinave në qarkun Berat vlerëson praktikatat aktuale të përdorimit, nivelin e njohurive teknike të fermerëve dhe perceptimin e tyre mbi ndikimet mjedisore, shëndetësore dhe etike të këtyre substancave. Berati, si një nga zonat më të rëndësishme frutore në vend, përballë me sfidën e ruajtjes së rendimentit të lartë bujqësor duke minimizuar efektet negative të pesticideve në mjedis dhe shëndet. Studimi është zhvilluar në kuadër të nismave për bujqësi të qëndrueshme dhe mbrojtje të konsumatorit.

Rezultatet tregojnë se përdorimi i pesticideve është pothuaj universal: mbi nëntë nga dhjetë fermerë i aplikojnë rregullisht, shpesh disa herë në vit. Burimet e informacionit mbeten të kufizuara, pasi rreth gjysma lexojnë etiketat dhe ndjekin udhëzimet, ndërsa pjesa tjetër mbështetet te përvoja personale ose këshillat e tregtarëve.

Menaxhimi i mbetjeve paraqet problem, pasi rreth 40% e fermerëve i hedhin paketimet bosh në tokë ose në vendgrumbullime të zakonshme, duke rritur ndotjen e tokës e mjedisit. Njohuritë mbi produktet e lejuara janë të pjesshme; një pjesë e fermerëve nuk janë të sigurt nëse përdorin produkte të miratuara ligjërisht. Ndërkohë, ndërgjegjësimi mjedisor është në rritje: shumica e fermerëve pranojnë ndikimin negativ të pesticideve në tokë, ujë dhe shëndet, por theksojnë se kushtet ekonomike i detyrojnë të vazhdojnë përdorimin.

Në planin etik, qëndrimet e fermerëve mbeten të ndara. Një pjesë shmang përdorimin e produkteve të trajtuara me pesticide të forta për konsum familjar, ndërsa të tjerë e konsiderojnë këtë praktikë si një domosdoshmëri të tregut. Megjithatë, vihet re një gatishmëri e lartë për ndryshim: mbi 90 % e fermerëve shprehen të gatshëm të përdorin metoda alternative më të sigurta dhe më miqësore me mjedisin, nëse do të kishin mbështetje teknike dhe financiare.

Bujqësia në qarkun Berat ndodhet në një fazë tranzicioni, nga praktikatat tradicionale të bazuara në përvojë dhe përdorimin e kimikateve, drejt një modeli më të ndërgjegjshëm dhe të qëndrueshëm. Ky proces kërkon forcimin e sistemit të këshillimit bujqësor, trajnime të vazhdueshme për përdorimin e sigurt të pesticideve, kontroll institucional më të rreptë dhe nxitje ekonomike për alternativa biologjike dhe teknologjike.

Në përfundim, studimi tregon një potencial të qartë për transformim drejt bujqësisë së qëndrueshme dhe etike në qarkun Berat. Ky transformim mund të realizohet vetëm përmes bashkëpunimit të qëndrueshëm ndërmjet fermerëve, institucioneve dhe organizatave të zhvillimit, duke siguruar një bujqësi moderne, konkurruese dhe miqësore me mjedisin.

II. METODOLOGJIA E STUDIMIT

Ky studim u konceptua për të analizuar mënyrën se si fermerët prodhues të mandarinave në qarkun e Beratit përdorin pesticidet, nivelin e njohurive të tyre teknike, perceptimet ndaj rreziqeve mjedisore dhe shëndetësore, si dhe qëndrimet etike që i shoqërojnë këto praktika. Qëllimi i tij kryesor ishte të ofronte një tablo të besueshme mbi varësinë aktuale të bujqësisë lokale nga inputet kimike dhe të sugjeronte orientime drejt bujqësisë së qëndrueshme.

Studimi u realizua gjatë periudhës gusht – shtator- tetor 2025 nga një grup ekspertësh të Organizatës “Për Mirëqenie Sociale dhe Mjedisore”, në bashkëpunim me përfaqësues të bashkive të qarkut Berat dhe specialistë të agronomisë. Zgjedhja e qarkut nuk ishte rastësore: Berati përfaqëson një zonë tipike të bujqësisë intensive me prodhim të lartë të frutave dhe perimeve, sipërfaqe të mëdha me sera, ku presioni për përdorim të kimikateve është më i dukshëm se në pjesë të tjera të vendit. Përsa i përket mandarinave, kultivimi i tyre zë një sipërfaqe prej mbi 220 ha.

Të dhënat u mblodhën përmes një pyetësi të strukturuar me 20 pyetje, të ndara në katër kategori tematike: (1) të dhëna demografike dhe socio-ekonomike; (2) praktikat bujqësore dhe përdorimi i pesticideve; (3) njohuritë teknike dhe burimet e informacionit si dhe perceptimet etike dhe mjedisore. Pyetësi u plotësua përmes intervistave të drejtpërdrejta me 92 fermerë nga zonat më përfaqësuese të qarkut — Berat. Përzgjedhja e tyre u bë përmes metodës së përzgjedhjes së qëllimshme (purposive sampling), duke synuar përfshirjen e fermerëve aktivë në prodhimin e mandarinave, me përvojë mbi 5 vjet në sektor.

Pas grumbullimit, të dhënat u analizuan me mjete statistikore deskriptive përmes llogaritjes së frekuencave dhe përqindjeve për çdo pyetje. Analiza u plotësua me interpretim cilësor, duke lidhur përgjigjet me tendencat që janë vërejtur në terren gjatë bisedave me fermerët. Ky kombinim i analizës sasiore dhe cilësore i dha studimit karakter më të thellë dhe të kuptueshëm mbi motivimet, dilemat dhe praktikat reale të përdoruesve të pesticideve.

Në aspektin etik, studimi u zhvillua në përputhje me parimet e kërkimit shkencor social, duke respektuar vullnetin e pjesëmarrësve, anonimitetin e përgjigjeve dhe përdorimin e të dhënave vetëm për qëllime analitike e përmirësimi të politikave lokale.

Në mënyrë narrative, terreni tregoi se fermerët ishin të gatshëm të ndanin përvojat e tyre, shpesh duke reflektuar mbi pasojat që kishin vënë re në tokë dhe në shëndetin e familjeve të tyre. Ky kontakt i drejtpërdrejtë e bëri studimin jo vetëm një proces mbledhjeje të dhënash, por edhe një dialog të hapur mes praktikës bujqësore dhe ndërgjegjësimi mjedisor, që e pasuron analizën përtej shifrave.

III. ANALIZA E PYETËSORIT MBI PËRDORIMIN E PESTICIDEVE

Pjesa I Analiza demografike (Pyetjet 1–6)

Ky seksion paraqet analizën demografike të kampionit të sondazhit për përdorimin e pesticideve. Të gjitha tabelat, titujt dhe grafikët janë në gjuhën shqipe. Kampioni përbëhet nga gjithsej 92 fermerë nga zona të ndryshme të qarkut të Beratit.

1. Përmbledhje e kampionit

Tabela 1. Të dhëna statistikore rreth moshës dhe shpërndarjes gjeografike të të intervistuarve

Numri total i fermerëve	Mosha mesatare	Mosha minimale	Mosha maksimale	Numri i njësive Administrative	Numri i fshatrave
92.00	52	27.00	76.00	2.00	9

Të dhënat tregojnë se pjesa më e madhe e fermerëve janë të moshës 40–65 vjeç, me një moshë mesatare prej rreth 52 vjeç. Kampioni është gjeografikisht i larmishëm, me përfaqësim nga disa njësi dhe fshatra bujqësore të qarkut Berat.

2. Shpërndarja sipas moshës

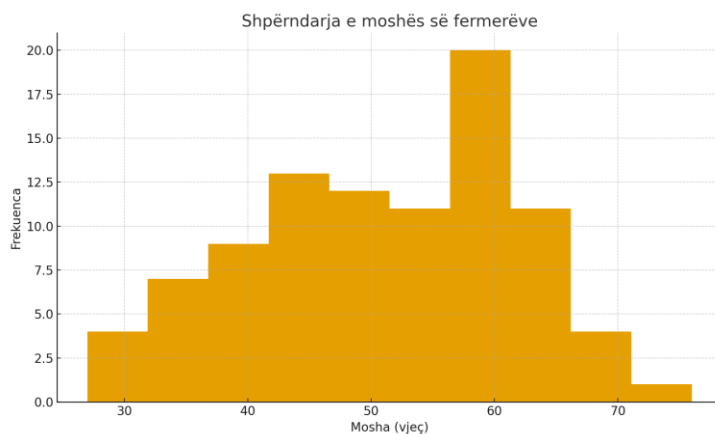
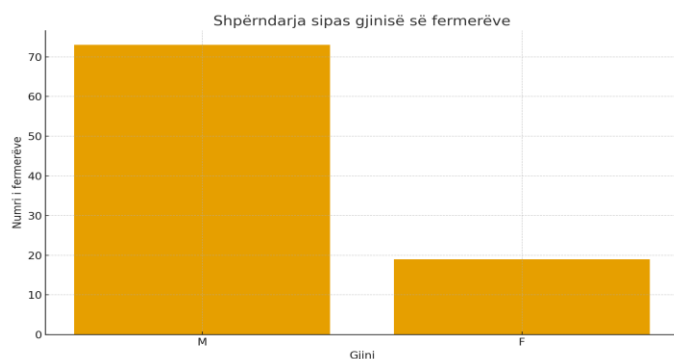

Figura 1. Shpërndarja sipas moshës

Grafiku tregon shpërndarjen e moshës së fermerëve. Pjesa më e madhe ndodhet në grupmoshën 40–65 vjeç, që përfaqëson ferat familjare tradicionale me eksperiencë të gjatë në përdorimin e pesticideve.

3. Shpërndarja sipas gjinisë

Figura 2. Shpërndarja sipas gjinisë

Kampioni përbëhet prej 92 fermerësh të shpërndarë në disa njësi dhe fshatra të qarkut Berat. Nga shpërndarja gjinore, vërehet se pjesa më e madhe e pjesëmarrësve janë meshkuj, 73, ndërsa 19 prej tyre janë femra.

Shumica janë meshkuj të moshës së mesme, që përfaqësojnë segmentin më aktiv të prodhimit bujqësor. Megjithatë, përfshirja e grave tregon një trend të rritjes së rolit të tyre në menaxhimin e fermave dhe në proceset e trajtimit të kulturave bujqësore. Kjo strukturë është e përshtatshme për analizat e mëtejshme mbi qëndrimet dhe praktikatat e përdorimit të pesticideve.

4. Shpërndarja sipas nivelit arsimor

Tabela 2. Shpërndarja arsimore e fermerëve të intervistuar

Niveli arsimor	Numri i fermerëve	Përqindja
9 vjeçar	56	60.9%
i mesëm	29	31.5%
universitar	7	7.6%

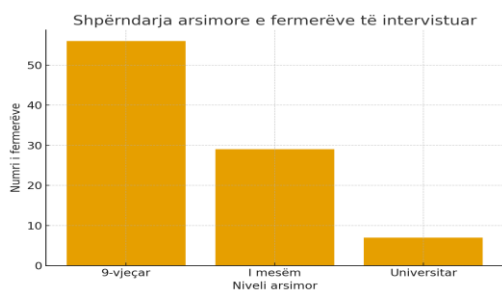

Figura 3. Shpërndarja e fermerëve sipas nivelit arsimor

Grafiku tregon se shumica dërrmuese e fermerëve kanë përfunduar vetëm arsimin 9-vjeçar, ndërsa një pjesë më e vogël ka ndjekur shkollë të mesme dhe pak kanë arsim të lartë. Kjo strukturë tregon se **niveli arsimor i përgjithshëm është i ulët**, çka ndikon në mënyrën se si fermerët **kuptojnë dhe zbatojnë udhëzimet teknike** mbi përdorimin e pesticideve. Fermerët me arsim të ulët kanë më pak gjasa të lexojnë ose kuptojnë etiketat, ndërsa ata me arsim të mesëm apo të lartë **janë më të prirur të kërkojnë këshilla profesionale**. Ky rezultat sugjeron nevojën për **materiale edukative të thjeshtuara dhe vizuale**, që t'u përshtaten niveleve arsimore të komunitetit rural.

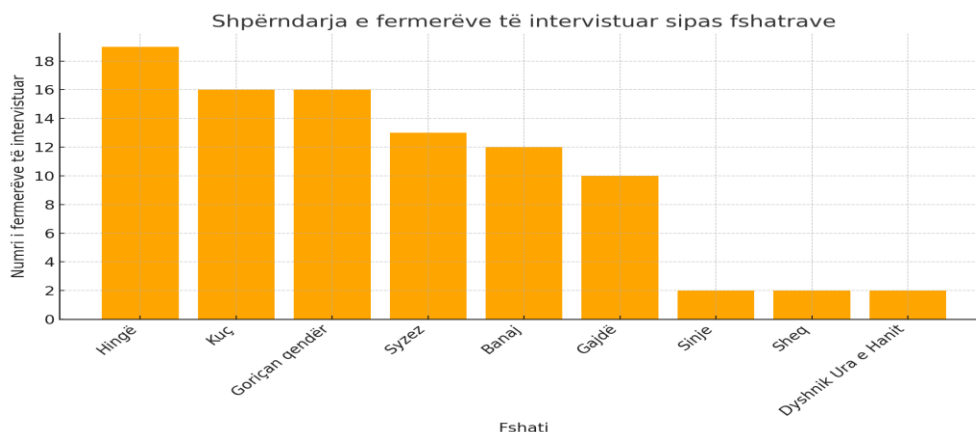
4.1 Pjesëmarrja sipas fshatrave

Fermerët e intervistuar vijnë nga disa fshatra të qarkut Berat, që përfaqësojnë zonat me prodhim të lartë bujqësor.

Tabela 3. Shpërndarja sipas njësive administrative e fermerëve të intervistuar

Fshati	Hingë	Kuç	Goriçan qendër	Syzez	Banaj	Gajdë	Sinjë	Sheq	Dyshnik Ura e Hanit
Numri i fermerëve të intervistuar	19	16	16	13	12	10	2	2	2

Figura 4. Shpërndarja sipas njësive administrative e fermerëve të intervistuar

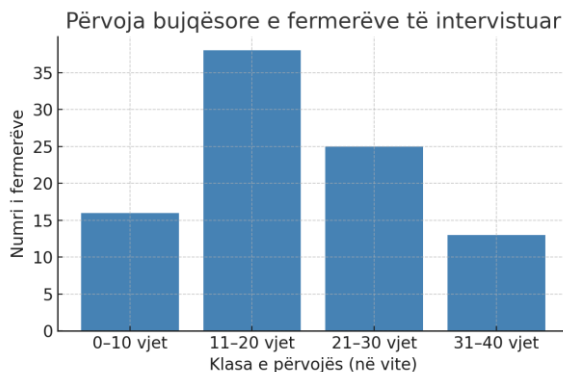
Grafiku paraqet shpërndarjen e fermerëve të intervistuar sipas disa fshatrave të bashkisë, duke treguar përqendrimin më të madh në Hingë, Kuç dhe Goriçan Qendër. Në vijim renditen Syzezi, Banaj dhe Gajdë, ndërsa fshatrat Sinjë, Sheq dhe Dushnik Ura e Hanit kanë përfaqësim më të vogël. Kjo shpërndarje pasqyron përqendrimin e aktivitetit bujqësor në zonat më produktive, ndërsa pjesët e tjera karakterizohen nga sipërfaqe më të kufizuara dhe intensitet më i ulët i kultivimit. Rezultatet ndihmojnë në përcaktimin e zonave prioritare për ndërhyrje dhe trajnime mbi përdorimin e pesticideve dhe praktikat e qëndrueshme bujqësore.

5. Përvoja në vite në aktivitetin bujqësor

Tabela 4. Përvoja bujqësore e fermerëve të intervistuar

Klasa e përvojës (vite)	Numri i fermerëve	Përqindja (%)
0–10 vjet	16	17.4
11–20 vjet	38	41.3
21–30 vjet	25	27.2
31–40 vjet	13	14.1

Figura 5. Shpërndarja e fermerëve sipas përvojës bujqësore

Pjesa më e madhe e fermerëve (41%) kanë 11–20 vjet përvojë, duke përfaqësuar një grup me përvojë të konsoliduar, por ende aktiv e i prirur ndaj inovacionit dhe me ndikim në praktikë lokale.

Rreth 17% janë fermerë të rinj me më pak se 10 vjet përvojë, ndërsa 27% kanë 21–30 vjet dhe mbështeten te përvoja tradicionale.

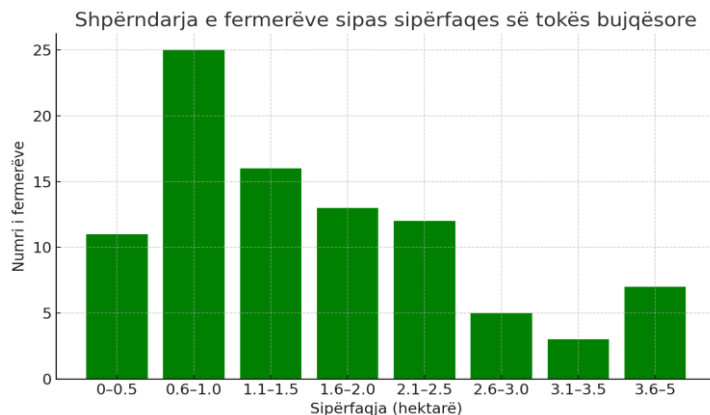
Vetëm 14% kanë mbi 30 vjet përvojë, që zakonisht i përkasin brezit më të moshuar. Kjo tregon nevojën për ndërhyrje të përshtatura sipas brezave dhe eksperiencës. Kjo shpërndarje tregon një strukturë të balancuar të grupit, ku ndërhyrjet për trajnime duhet të synojnë **brezat me përvojë të mesme** (11–20 vjet), që kanë ndikim të madh në praktikë lokale.

6. Sipërfaqja e tokës së punuar ha

Tabela 5. Shpërndarja e fermerëve sipas sipërfaqes së kultivuar

Sipërfaqja (ha)	0–0.5	0.6–1.0	1.1–1.5	1.6–2.0	2.1–2.5	2.6–3.0	3.1–3.5	3.6–5	Totali
Nr i fermerëve	11	25	16	13	12	5	3	7	92
Përqindja (%)	12	27.2	17.4	14.1	13.0	5.4	3.3	5.6	100

Figura 6. Shpërndarja e fermerëve sipas sipërfaqes së kultivuar

Grafiku paraqet shpërndarjen e fermerëve sipas sipërfaqes së tokës që zotërojnë. Rezultatet tregojnë se **pjesa më e madhe e fermerëve (27.2%)** kanë parcela të vogla, nga **0.6–1.0 hektarë**, ndërsa **17.4%** zotërojnë toka nga **1.1–1.5 ha** dhe **14.1%** nga **1.6–2.0 ha**. Pjesa tjetër shpërndahet në mënyrë të fragmentuar, me vetëm **7.6%** që zotërojnë më shumë se **3 hektarë**.

Bie në sy **dominimi i fermave të vogla familjare**, që sjell përqendrimin e ulët të pronësisë, kufizime në mekanizim, diversifikim dhe përdorim jo racional të pesticideve. Ekonomitë e vogla mbeten thelbësore për prodhimin, por kanë nevojë për politika që nxisin bashkëpunimin dhe përdorimin e përbashkët të tokës.

PJESA B – Praktikë e Përdorimit të Pesticideve (Pyetjet 7–16)

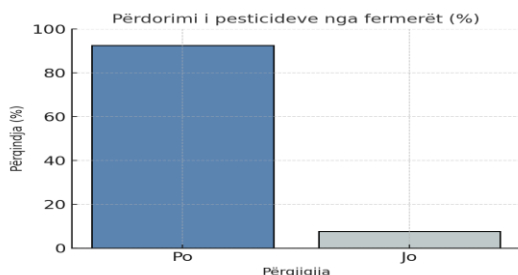
Kjo pjesë paraqet shpërndarjet e përgjigjeve për pyetjet 5–16, me tabela frekuencash, grafikë dhe interpretime të shkurtra. Përqindjet janë llogaritur mbi numrin e përgjigjeve të vlefshme për secilën pyetje.

7. Përdorimi i pesticideve në fermë

Tabela 6: Përdorimi i pesticideve në fermë nga fermerët

Opsioni	Numri i fermereve	Përqindja (%)
Po	88	95.7
Jo	4	4.3

Figura 7. Shpërndarja e fermerëve sipas përdorimit të pesticideve

Rezultatet tregojnë se **përdorimi i pesticideve është praktikë gati universale** ndër fermerët e anketuar, me **rreth 95.7%** që i përdorin rregullisht. Vetëm **4.3%** e fermerëve deklarojnë se nuk i përdorin, zakonisht për arsye ekonomike, për prodhim familjar ose për shkak të ndërgjegjësimit mjedisor.

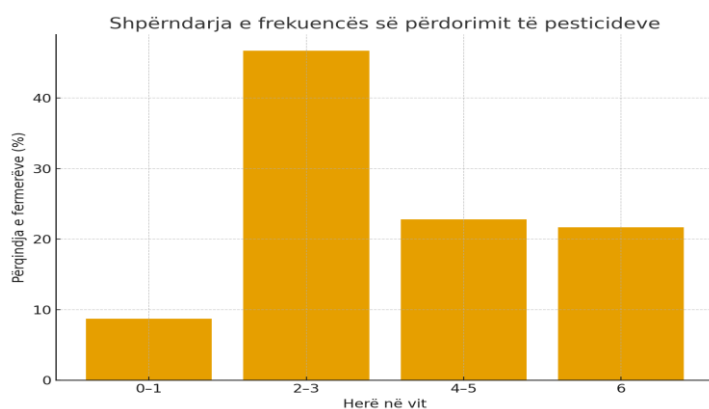
Kjo tregon se **bujqësia në qarkun Berat mbetet e varur nga inputet kimike**, duke nënvizuar nevojën për promovimin e alternativave më të sigurta dhe trajnimeve mbi përdorimin e kontrolluar të pesticideve.

8. Frekuenca e përdorimit gjatë vitit

Tabela 7. Frekuenca e përdorimit të pesticideve në vit

Klasa (herë në vit)	Numri i fermerëve	Përqindja (%)
0-1	8	8.7
2-3	43	46.7
4-5	21	22.8
6	20	21.7
Totali	92	100.0

Figura 8. Shpërndarja e frekuencës së përdorimit të pesticideve gjatë vitit

Përdorimi i pesticideve është i **shpeshtë dhe i rregullt**. Grupi më i madh i fermerëve (46.7%) aplikojnë pesticide 2-3 herë në vit, çka tregon një praktikë të përhapur mesatare të trajtimeve vjetore. 22.8% i përdorin 4-5 herë, ndërsa 21.7% e bëjnë këtë 6 herë në vit, duke shënuar një grup të konsiderueshëm me përdorim të lartë. Vetëm 8.7% i përdorin 0-1 herë, që përfaqëson

fermerët më të kujdesshëm ose ata që ndoshta kanë kultura më pak të ndjeshme ndaj dëmtuesve.

Kjo shpërndarje sugjeron se **pesticidet janë bërë pjesë rutinë e menaxhimit bujqësor**, dhe se **nevojiten trajnime për përdorim të matur e të kontrolluar** që të shmanget mbingarkesa kimike.

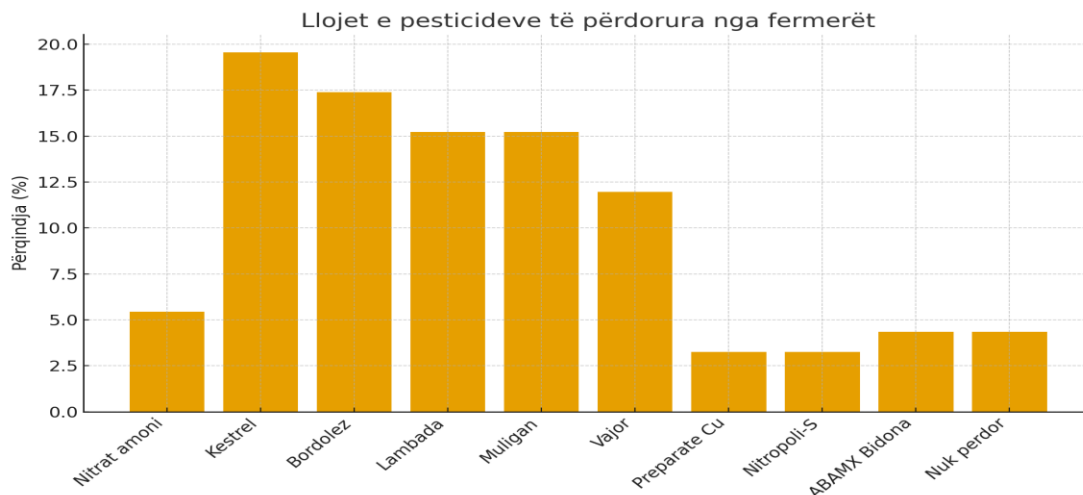
9. Llojet e pesticideve që përdoren më shpesh

Tabela 8. Llojet e pesticideve të përdorura

Opsioni	Numri i fermerëve	Përqindja (%)
Nitrat amoni	5	5.43
Kestrel	18	19.57
Bordolez	16	17.39
Lambada	14	15.22
Muligan	14	15.22
Vajor	11	11.96

Preparate Cu	3	3.26
Nitropoli-S	3	3.26
ABAMX Bidona	4	4.35
Nuk perdor	4	4.35
Total	92	100

Figura 9. Shpërndarja e frekuencës së llojeve të pesticideve të përdorura

Rezultatet tregojnë se **preparatet më të përdorura janë Kestrel (19.6%) dhe Bordolez (17.4%)**, të ndjekura nga **Lambada dhe Muligan (të dy me 15.2%)**. Pra vihet re një varësi e dukshme nga disa produkte të përsëritura në tregun lokal. **Vajor** përdoret në një nivel më të moderuar (rreth 12%), ndërsa **preparatet me bazë bakri (Preparate Cu dhe Nitropoli-S)** përbëjnë një pjesë shumë të vogël të përdorimit (rreth 3% secili), gjë që mund të nënkuptojë mungesë informacioni mbi përdorimin e tyre si alternativa më të sigurta. Vetëm **4.3% e fermerëve nuk përdorin fare pesticide**, çka tregon një përdorim pothuajse universal të kimikateve në kultivim.

Në përgjithësi, të dhënat sinjalizojnë nevojën për **trajnime mbi** ndërgjegjësimin rreth rotacionit të pesticideve, për përdorimin e metodave të integruara të mbrojtjes së bimëve (IPM) dhe për **inovacion në drejtim të alternativave biologjike** për të reduktuar ndikimin mjedisor.

10. Vendet ku blihen pesticidet

Tabela 9. Vendet ku blihen pesticidet

Opsioni	Numri i fermerëve	Përqindja (%)
Dyqan bujqësor	71	77.2
Tregtar ambulant	12	13.0
Të njohur personal	6	6.5
Nuk blej	1	3.3
Totali	92	100.0

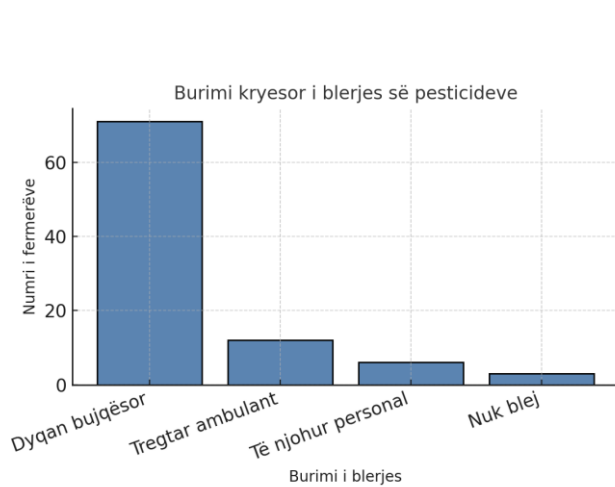

Figura 10. Burimi kryesor i blerjes së pesticideve

Shumica e fermerëve (77%) blejnë pesticide në **dyqanet bujqësore**, që konsiderohen burime më të sigurta dhe të licencuara. Rreth **13%** furnizohen nga **tregtarë ambulantë**, shpesh pa garanci cilësie apo dokumentacion teknik, ndërsa **6.5%** i marrin nga **të njohur personal**, një praktikë ende e përhapur në zonat rurale. Vetëm **3.3%** deklarojnë se **nuk blejnë pesticide**, zakonisht sepse nuk i përdorin

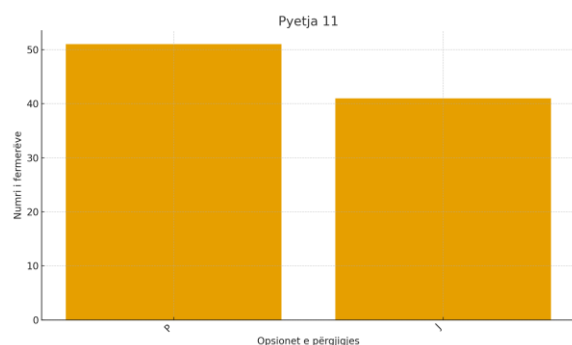
ose kanë mbetje nga vitet e mëparshme. Këto të dhëna tregojnë një **tendencë drejt formalizimit të tregut të pesticideve**, por mbeten sfida lidhur me kontrollin dhe këshillimin teknik për përdoruesit.

11. Ndërgjegjësimi për ndalimin e disa pesticideve në Shqipëri

Tabela 10. Vetëdija rreth pesticideve të ndaluara në Shqipëri

Opsioni	Numri	Përqindja (%)
Po	51	55.4
Jo	41	44.6

Figura 11. Vetëdija rreth pesticideve të ndaluara në Shqipëri

Grafiku tregon një **ndarje pothuajse të barabartë** midis atyre që janë të vetëdijshëm dhe atyre që nuk janë, me një **epërsi të lehtë (rreth 10%)** të fermerëve që **e dinë** se disa pesticide janë të ndaluara në Shqipëri. **55.4% (51 fermerë)** kanë dijeni për ndalimet ligjore — zakonisht fermerë më të informuar, që kanë kontakte me institucione bujqësore, agronomë apo programe trajnimi.

44.6% (41 fermerë) nuk janë të vetëdijshëm, çka tregon mungesë informacioni zyrtar ose mungesë përfshirjeje në aktivitete edukative. Kjo shpërndarje tregon se, ndonëse **pjesa më e madhe e fermerëve kanë një nivel bazë ndërgjegjësimi**, ekziston ende një **pjesë e konsiderueshme e popullsisë rurale** që operon pa njohuri të mjaftueshme për legjislacionin mbi sigurinë kimike. Niveli i ndërgjegjësimit për ndalimin e pesticideve në Shqipëri është **mesatarisht i mirë, por jo i plotë**. Rekomandohet forcimi i komunikimit përmes **shërbimeve këshilluese bujqësore, mediave lokale dhe programeve të trajnimit**, në mënyrë që çdo fermer të jetë në dijeni të **produkteve të ndaluara dhe rreziqeve të përdorimit të tyre**.

12 Përdorimi i pesticideve të ndaluara

Tabela 11. Përdorimi faktik i pesticideve të ndaluara në Shqipëri

Opsioni	Numri	Përqindja (%)
Po	35	38
Jo	31	33.7
Nuk e di	22	23.9
S'ka prononcim	4	4.4

Grafiku që pasqyron përgjigjet e fermerëve rreth përdorimit të pesticideve të ndaluara tregon një realitet të ndërlikuar në praktikën bujqësore. Pothuajse **një në tre fermerë pranon se vazhdon të përdorë produkte të ndaluara**, ndërsa një pjesë e ngjashme pohon se **nuk i përdor**.

Një numër i konsiderueshëm fermerësh, **rreth një e katërta, nuk e dinë** nëse pesticidet që përdorin janë të ndaluara apo jo, çka tregon **mungesë informacioni dhe udhëzimi teknik**.

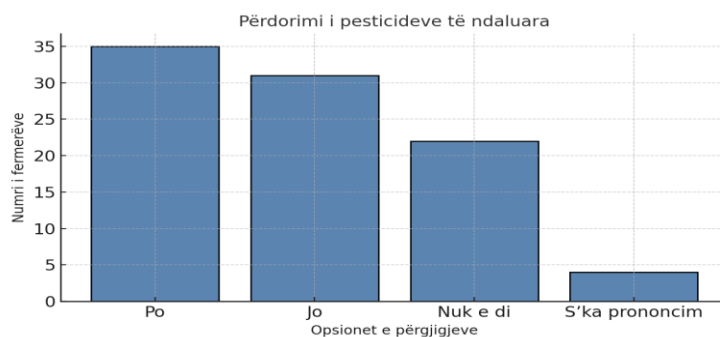

Figura 12. Përdorimi faktik i pesticideve të ndaluara

Vetëm një grup shumë i vogël shmanget nga përgjigjja, ndoshta për arsye pasigurie. Në tërësi, të dhënat sugjerojnë se **mungesa e kontrollit institucional dhe e këshillimit bujqësor** ka krijuar një situatë ku përdorimi i pesticideve të ndaluara është ende i

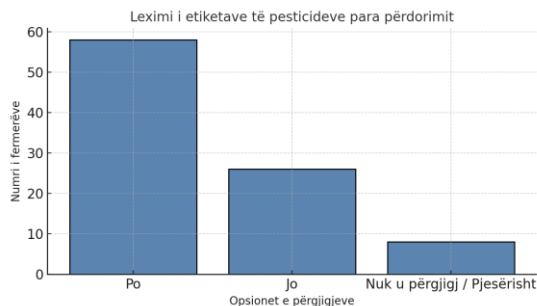
pranishëm, shpesh për shkak të **mungesës së dijes dhe alternativave më të sigurt**.

13. Leximi i etiketave para përdorimit

Tabela 12. Leximi i etiketave të pesticideve para përdorimit

Përgjigjja	Numri i fermerëve	Përqindja (%)
Po	58	63.0
Jo	26	28.3
Nuk u përgjigj / Pjesërisht	8	8.7
Totali	92	100.0

Figura 13. Leximi i etiketave të pesticideve para përdorimit

Grafiku tregon se pjesa më e madhe e fermerëve (63%) lexojnë etiketat, ndërsa rreth një e treta (28%) nuk i lexojnë.

Një pjesë e vogël (8%) i lexon pjesërisht ose nuk është përgjigjur. Kjo tregon një ndërgjegjësim të moderuar, por nevojë për etiketim më të qartë dhe trajnim më praktik mbi udhëzimet e përdorimit.

14. Respektimi i udhëzimeve të përdorimit

Tabela 13. Respektimi i udhëzimeve të përdorimit të pesticideve

Përgjigjja	Numri i fermerëve	Përqindja (%)
Po	47	51.1
Pjesërisht	32	34.8
Jo	13	14.1
Totali	92	100.0

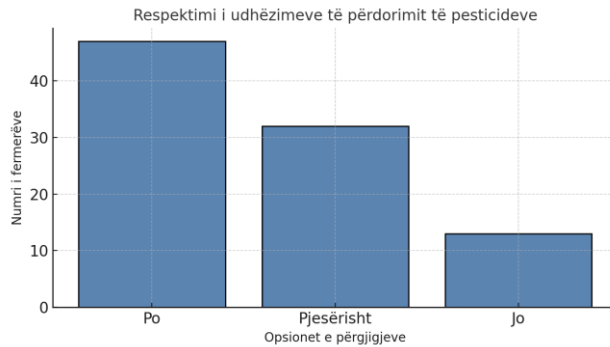

Figura 14. Respektimi i udhëzimeve të përdorimit të pesticideve

Grafiku paraqet një tablo ku **përgjegjësia dhe ndërgjegjësimi teknik** janë të pranishëm, por jo të plotë. Më shumë se gjysma e fermerëve (**51%**) deklarojnë se **i respektojnë gjithmonë udhëzimet**, duke treguar kujdes në përdorimin e dozave dhe kohës së trajtimit (karencës). Megjithatë, **rreth një e treta (35%)** pranon se **i ndjek vetëm pjesërisht**, çka

nënkupton mungesë konsistence ose vështirësi në interpretimin e udhëzimeve teknike (shpesh për shkak të etiketave të paqarta, gjuhës së huaj, apo mungesës së këshillimit). Një pjesë më e vogël, **14%**, e pranon hapur se **nuk i respekton udhëzimet**, çka përbën një rrezik për përdorim të pasigurt, si për prodhimet bujqësore ashtu edhe për shëndetin e përdoruesve.

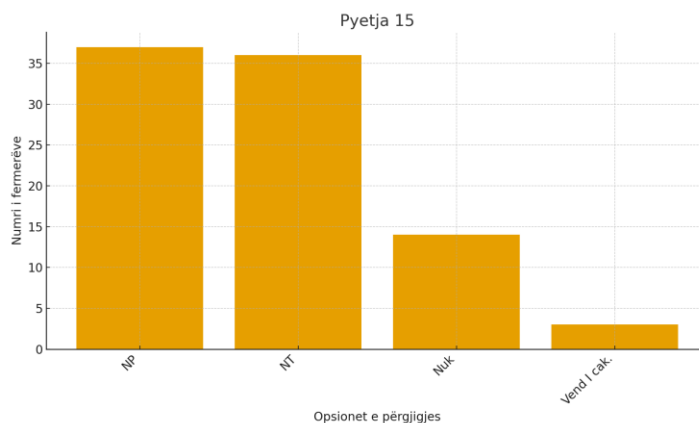
Në përmbledhje, grafiku tregon se përgjegjësia ekziston, por kërkohet përmirësim i qasjes praktike dhe i edukimit teknik, në mënyrë që respektimi i udhëzimeve të bëhet praktikë standarde për të gjithë fermerët.

15. Hedhja e mbetjeve të pesticideve dhe paketimeve bosh

Tabela 14. Vendndodhja e hedhjes së mbetjeve dhe paketimeve bosh të pesticideve

Opsioni	Numri	Përqindja (%)
Në plehra	37	41.1
Në tokë	36	40.0
Në një vend të caktuar	15	15.6
Nuk e di	4	3.3

Figura 15. Vendndodhja e hedhjes së mbetjeve dhe paketimeve bosh të pesticideve

Të dhënat tregojnë se **mbetjet dhe paketimet e pesticideve trajtohen në mënyrë jo të kontrolluar** nga shumica e fermerëve. Rreth **41%** i hedhin **në vendgrumbullime plehrash të zakonshme**, ndërsa **40%** i shpërndajnë **në tokë**, duke rrezikuar ndotjen e tokës dhe ujërave.

Vetëm **15.6%** deklarojnë se **i hedhin në një vend të caktuar**, gjë që tregon mungesë strukturash të dedikuara për grumbullim të sigurt.

Një pjesë shumë e vogël (**3.3%**) nuk e di ose nuk ka dhënë përgjigje, duke reflektuar **mungesë informacioni për praktikat e duhura**. Në përgjithësi, rezultatet theksojnë **nevojën për krijimin e sistemeve lokale të menaxhimit të mbetjeve të pesticideve**, trajnime mbi ndikimet mjedisore, dhe **fushata ndërgjegjësimi** për trajtimin e sigurt të ambalazheve toksike.

16. Këshillat teknike për përdorimin e pesticideve

Tabela 15. Marrja e këshillave teknike për përdorimin e pesticideve

Opsioni	Numri	Përqindja (%)
Po, nga agronomi	49	54.4
Po, nga shokët ose të afërmit	29	31.1
Po, agronomi dhe shoket	7	6.7
Po, nga shokët	3	3.3
Jo	3	3.3
Po, shokët dhe agronomi	1	1.1

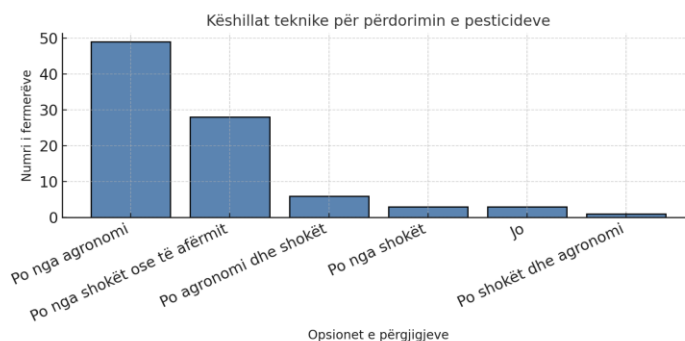

Figura 16. Marrja e këshillave teknike për përdorimin e pesticideve

Është evidente një varësi e dukshme nga agronomët lokalë, por gjithashtu edhe një **prani e fortë e burimeve joformale të informacionit**.

Më shumë se gjysma e fermerëve (**54%**) deklarojnë se **marrin këshilla nga agronomi lokal**, duke

treguar besim në ekspertizën profesionale dhe një nivel të mirë ndërveprimi me strukturat bujqësore.

Nga ana tjetër, **31%** mbështeten te **shokët ose të afërmit**, çka sugjeron se **praktikat tradicionale dhe përvoja personale** vazhdojnë të kenë ndikim të madh në vendimmarrje. Një pjesë më e vogël (**rreth 7%**) kombinojnë burimet formale dhe informale, ndërsa një grup shumë i vogël (**rreth 3%**) nuk marrin fare këshilla teknike.

Në tërësi, grafiku tregon se **sistemi i këshillimit bujqësor funksionon**, por duhet **forcuar dhe formalizuar më tej** për të siguruar që të gjithë fermerët të mbështeten te burime të certifikuar dhe të besueshme të informacionit.

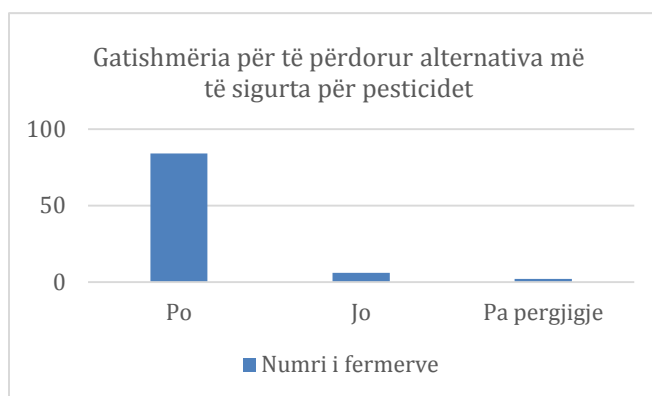
PJESA C – Perceptimet dhe sfidat (Pyetjet 17 -20)

17. Gatishmëria për të përdorur alternativa më të sigurta për pesticidet

Tabela 16. Gatishmëria për të përdorur alternativa më të sigurta për pesticidet

Opsioni	Numri i fermerëve	Përqindja (%)
Po	84	92.2
Jo	6	6.7
Pa përgjigje	2	1.1

Figura 17. Gatishmëria për të përdorur alternativa më të sigurta për pesticidet

Grafiku tregon një qëndrim shumë pozitiv dhe progresiv nga ana e fermerëve. Një **shumicë dërrmuese (92.2%)** shprehen të gatshëm të përdorin metoda ose produkte më të sigurta, që nënkupton **ndërgjegjësim të lartë mjedisor dhe shëndetësor**, si dhe **hapje ndaj inovacionit bujqësor**.

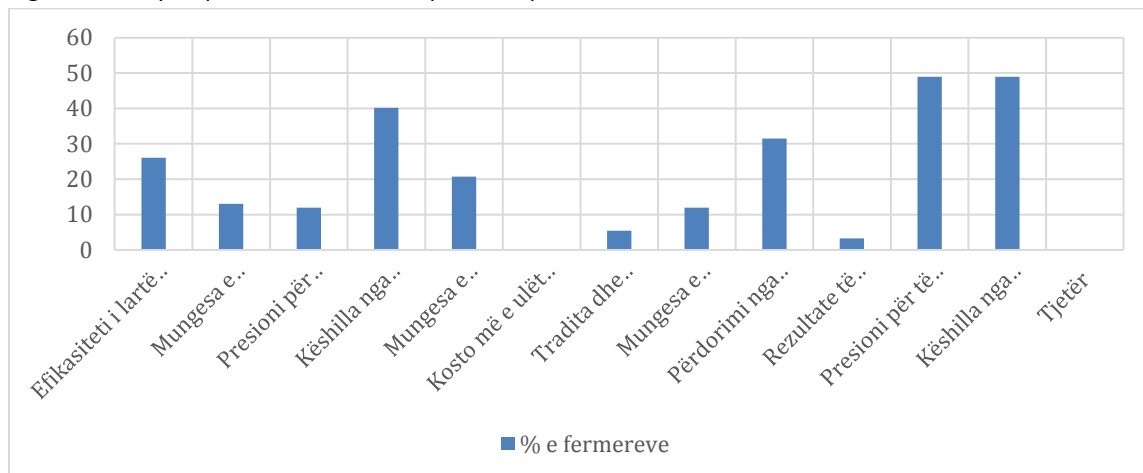
Vetëm **6.7%** deklarojnë se **nuk janë të gatshëm** të ndryshojnë mënyrën aktuale të përdorimit të pesticideve, ndërsa **1.1%** nuk japin përgjigje. Ky rezultat tregon se shumica e fermerëve janë **të ndërgjegjësuar për rreziqet** që sjellin pesticidet dhe **të motivuar për të adoptuar praktika më të sigurta**, për sa kohë u ofrohen **alternativa të efektshme, të përballueshme dhe këshillim teknik i përshtatshëm**. Në tërësi, ky është një **indikator shumë pozitiv** për zhvillimin e bujqësisë së qëndrueshme dhe për futjen e politikave mjedisore në nivel vendor.

18. Arsyet që nxisin fermerët të përdorin pesticide

Tabela 17. Arsyet që nxisin fermerët të përdorin pesticide

Nr.	Arsyet kryesore e përdorimit të pesticideve	Numri i fermerëve	Përqindja (%)
1	Efikasiteti i lartë kundër dëmtuesve	24	26.1
2	Mungesa e alternativave të sigurta	12	13.0
3	Presioni për rendiment të lartë dhe prodhim të shpejtë	11	12.0
4	Këshilla nga tregtarët/agronomët lokalë	37	40.2
5	Mungesa e njohurive për rreziqet e pesticideve	19	20.7
6	Kosto më e ulët krahasuar me zgjidhjet ekologjike	0	0.0
7	Tradita dhe praktika e zakonshme në zonë	5	5.4
8	Mungesa e mbështetjes nga institucionet për praktika të qëndrueshme	11	12.0
9	Përdorimi nga fermerët fqinjë / ndikimi i komunitetit	29	31.5
10	Rezultate të menjëhershme dhe të dukshme në mbrojtjen e bimëve	3	3.3
11	Presioni për të prodhuar shpejt, me sasi të lartë dhe pamje të mirë të produktit	45	48.9
12	Këshilla nga persona të tjerë (tregtarë, fermerë, etj.)	45	48.9
13	Tjetër	0	0.0

Figura 18. Arsyet që nxisin fermeret të përdorin pesticide

Në mënyrë të përmblendhur, rezultatet tregojnë se **përdorimi i pesticideve ndikohet kryesisht nga faktorë ekonomikë, socialë dhe institucionalë**. Dy arsye kryesore janë **presioni për të prodhuar shpejt dhe me pamje të mirë (48.9%)** dhe **këshillat nga persona të tjerë – tregtarë ose fermerë (48.9%)**, që pasqyrojnë **presionin e tregut dhe ndikimin e rrjeteve informale**.

Ndërkohë, **këshillat nga agronomët apo tregtarët lokalë (40.2%)** mbeten një burim i rëndësishëm, por ku shpesh përzihen interesat tregtare. **Imitimi i fermerëve fqinjë (31.5%)** dhe **efikasiteti praktik i pesticideve (26.1%)** tregojnë se **mësimi përmes përvojës dhe komunitetit** ka ndikim të dukshëm. Faktorët si **mungesa e njohurive (20.7%)**, **alternativave të sigurta (13%)** dhe **mbështetjes institucionale (12%)** zbulojnë kufizime strukturore për kalimin drejt praktikave më të qëndrueshme. Në fund, **tradita (5.4%)** dhe **nevoja për rezultat të menjëhershëm (3.3%)** mbeten arsye dytësore, por që tregojnë **rrënjosjen e zakoneve të vjetra bujqësore**.

Në përgjithësi, të dhënat tregojnë se **përdorimi i pesticideve nuk është thjesht çështje teknike**, por **rezultat i kombinimit midis presioneve ekonomike, mungesës së informacionit dhe ndikimit social**. Nëse nuk ndërhyhet me **trajtime të vazhdueshme, rregullore të qarta dhe mbështetje financiare**, tendenca e përdorimit të lartë të pesticideve do të vazhdojë.

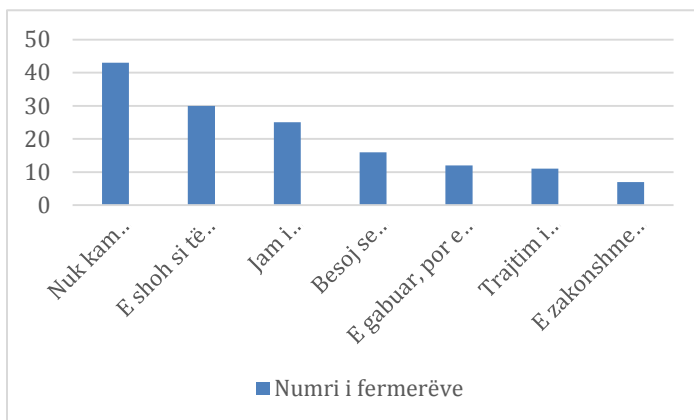
19. Vlerësimi nga ana etike i përdorimit të pesticideve që mund të dëmtojnë tokën dhe shëndetin e konsumatorëve

Tabela 18. Vlerësimi moral i përdorimit të pesticideve që mund të dëmtojnë tokën dhe shëndetin e konsumatorëve

Qëndrimi moral	Numri i fermerëve	Përqindja (%)
Nuk kam menduar kurrë për ndikimin etik	43	46.7
E shoh si të papranueshme	30	32.6
Jam i ndërgjegjshëm, por pa alternativa	25	27.2
Besoj se përgjegjësia bie te tregtarët/institucionet	16	17.4
E gabuar, por e përdor nga nevoja	12	13.0
Trajtim i ndryshëm për treg dhe familje	11	12.0
E zakonshme në bujqësinë moderne	7	7.6

Kjo pjesë paraqet analizën e qëndrimeve morale dhe të vetëdijes mjedisore të fermerëve lidhur me përdorimin e pesticideve. Të dhënat reflektojnë perceptimet mbi ndikimin në mjedis, përgjegjësinë morale dhe sjelljen ndaj konsumit të produkteve të trajtuara me pesticide.

Figura 19. Vlerësimi moral i përdorimit të pesticideve që mund të dëmtojnë tokën dhe shëndetin e konsumatorëve

Në mënyrë të përmblodhur, rezultatet tregojnë se fermerët shqiptarë janë të ndarë mes ndërgjegjes morale dhe presioneve ekonomike. **Pjesa më e madhe (46.7%) nuk ka reflektuar kurrë mbi ndikimin etik të përdorimit pa kriter të pesticideve, çka tregon mungesë ndërgjegjësimi dhe edukimi mjedisor. Megjithatë, një numër i konsiderueshëm (32.6%) i konsideron pesticidet të papranueshme nga pikëpamja morale, ndërsa 27.2% janë të vetëdijshëm për dëmin, por ndihen pa alternativë për shkak të kushteve ekonomike. Një grup tjetër më i vogël (rreth 17%–13%) i zhvendos përgjegjësitë te institucionet apo nevojat e tregut, duke e parë përdorimin e pesticideve si pjesë të pashmangshme të bujqësisë moderne.**

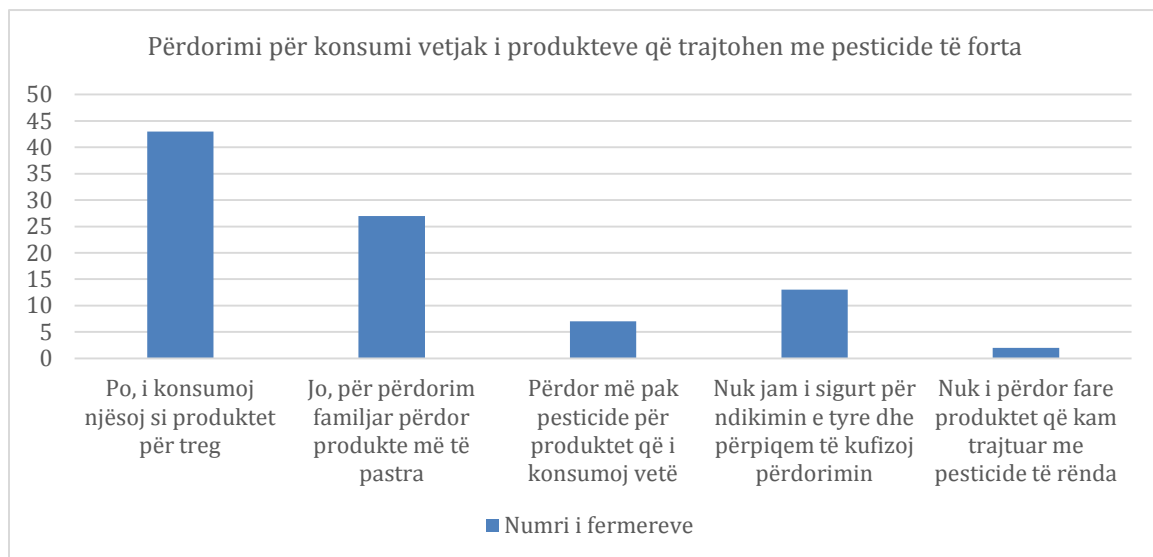
Pra, ndërgjegjësimi moral ekziston, por është i fragmentuar dhe shpesh i mbuluar nga presione ekonomike. Mungesa e edukimit etik dhe informacionit për ndikimin mjedisor e lë hapësirë për justifikim të praktikave të dëmshme. Ka vullnet për ndryshim, por kërkohet mbështetje institucionale dhe alternativa të sigurta që të mundësojnë praktikë bujqësore më etike dhe të qëndrueshme. Në përgjithësi, të dhënat tregojnë se etika në përdorimin e pesticideve duhet të trajtohet jo vetëm si çështje teknike, por si pjesë e edukimit bujqësor dhe kulturës së përgjegjësisë sociale.

20. Përdorimi për konsumi vetjak i produkteve që trajtohen me pesticide të forta

Tabela 19 Përdorimi për konsumi vetjak i produkteve që trajtohen me pesticide të forta

Opsioni	Numri	Përqindja (%)
Po, i konsumoj njësoj si produktet për treg	43	46.7
Jo, për përdorim familjar përdor produkte më të pastra	27	29.3
Përdor më pak pesticide për produktet që i konsumoj vetë	7	7.7
Nuk jam i sigurt për ndikimin e tyre dhe përpiqem të kufizoj përdorimin	13	14.1
Nuk i përdor fare produktet që kam trajtuar me pesticide të rënda	2	2.2

Figura 20 Përdorimi për konsumi vetjak i produkteve që trajtohen me pesticide të forta

Rezultatet tregojnë se **qëndrimet e fermerëve ndaj konsumit të produkteve të trajtuara me pesticide janë të ndara**, por mbizotëron një **mospërfillje e rrezikut** në përdorim. Rreth **46.7% e fermerëve** deklarojnë se **i konsumojnë produktet e tyre njësoj si ato për treg**, çka tregon **mospërdorim të standardeve të veçanta për sigurinë ushqimore dhe besim të lartë në praktikat e tyre**. Një pjesë tjetër, **29.3%**, tregon kujdes më të madh për familjen, duke përdorur **produkte më të pastra për konsum personal**.

14.1% janë të pasigurt për ndikimin e pesticideve, por përpqen të **kufizojnë përdorimin**, ndërsa **7.6% përdorin më pak pesticide për produktet që konsumojnë vetë**, duke treguar **vetëdije selektive për rrezikun**. Vetëm **2.2% e fermerëve** thonë se **nuk konsumojnë fare produktet e trajtuara me pesticide të rënda**, që nënkupton se **shmangia totale mbetet shumë e rrallë**.

Në tërësi, të dhënat tregojnë se **vetëdija për rrezikun e pesticideve në shëndet është ende e kufizuar**, dhe praktikat e konsumit personal **nuk dallohen ndjeshëm nga ato tregtare**. Megjithatë një pjesë e fermerëve tregon **kujdes të shtuar për familjen**, shumica ende **nuk aplikon standarde të sigurta**, çka tregon **nevojë për ndërjegjësim dhe edukim më të fortë mbi sigurinë ushqimore**.

GJETJE DHE REKOMANDIME

Gjetjet Kryesore

Studimi, i bazuar në një kampion prej 92 fermerësh nga zona të ndryshme të qarkut Berat, tregon se përdorimi i pesticideve mbetet një praktikë e zakonshme dhe pothuaj universale në bujqësinë lokale. Rreth **96% e fermerëve** i përdorin pesticide rregullisht, ndërsa vetëm një pjesë e vogël i shmanget plotësisht. Përdorimi është i shpeshtë — frekuenca mesatare e përdorimit

është **2–3 herë në vit** për gjysmën e kampionit, por rreth një e katërta i përdorin **4–6 herë**, çka tregon një varësi të lartë nga inputet kimike.

Struktura e përdorimit tregon dominimin e disa preparateve si Kestrel dhe Bordolez, që përbëjnë mbi një të tretën e tregut lokal, ndërsa produktet alternative mbeten shumë pak të përhapura. **Përfshirja gjinore** dhe pjesëmarrja e grave tregon rritje, duke krijuar potencial për programe edukimi të personalizuar.

Një tjetër gjetje e rëndësishme është se **njohuritë teknike mbeten të pjesshme**. Vetëm gjysma e fermerëve lexojnë dhe ndjekin etiketat, ndërsa pjesa tjetër mbështetet në përvoja personale ose këshilla nga tregtarë dhe miq. **Niveli arsimor i ulët** (rreth 61% me arsim 9-vjeçar) ndikon në interpretimin dhe zbatimin e udhëzimeve teknike. Po ashtu, një pjesë e konsiderueshme (rreth 80%) hedh mbetjet e pesticideve në tokë ose plehra, duke rritur rrezikun e ndotjes mjedisore.

Në planin e ndërgjegjësimit, rreth **55% e fermerëve** e dinë që disa pesticide janë të ndaluara në Shqipëri, por **38% pranojnë** se i përdorin ende. Kjo tregon mungesë kontrolli dhe komunikimi institucional. Megjithatë, **ndërgjegjësimi etik është në rritje** — shumë fermerë e shohin përdorimin e pesticideve të forta si të papranueshme, megjithëse e justifikojnë për arsye ekonomike apo mungesë alternativash. Pothuaj **47% nuk kanë reflektuar kurrë mbi ndikimin moral**, por një e treta e konsiderojnë këtë praktikë si problematike.

Nga ana tjetër, rezultatet nxjerrin në pah një **prirje pozitive për ndryshim**: mbi **92% e fermerëve** shprehen të gatshëm të përdorin metoda më të sigurta dhe ekologjike. Kjo tregon hapësirë për transformim drejt bujqësisë së qëndrueshme, nëse ekziston mbështetje teknike dhe financiare. Faktorët që nxisin përdorimin e pesticideve lidhen kryesisht me **presionin për prodhim të lartë, mungesën e alternativave** dhe ndikimin e rrjeteve informale të informacionit.

Duke e përmbledhur, raporti evidenton se bujqësia e qarkut Berat është e varur nga pesticidet, por gjithashtu përmban **potencial të konsiderueshëm për tranzicion drejt praktikave të sigurta**, nëse ndërhyhet me politika të mirëstrukturuara.

Rekomandimet Kryesore

1. **Nxitja e alternativave biologjike**
 - Subvencione për biopesticide dhe metoda të integruara (IPM), sidomos për fermerët që përdorin aktualisht preparate si Kestrel dhe Bordolez.
2. **Kontrolli dhe gjurmueshmëria e tregut**
 - Forcimi i inspektimeve për origjinën dhe ruajtjen e pesticideve; ngritja e laboratorëve lokalë për testimin e mbetjeve kimike në produktet bujqësore.
3. **Rritja e ndërgjegjësimit etik dhe shëndetësor**
 - Fushata për të theksuar ndikimin e pesticideve në shëndet dhe rëndësinë e etikës bujqësore. Përdorimi i mediave lokale, shkollave bujqësore dhe organizatave të shoqërisë civile për edukimin mbi efektet e pesticideve në shëndet dhe mjedis.
4. **Certifikim dhe kontroll**
 - Vendosja e trajnimeve të detyrueshme me certifikim për përdoruesit e pesticideve, për të reduktuar përdorimin e preparateve të ndaluara.
5. **Përmirësim i komunikimit ndër-institucional**
 - Publikimi periodik i listave të pesticideve të ndaluara dhe udhëzimeve të BE-së në media dhe qendra këshillimore.
6. **Krijimi i sistemeve për menaxhimin e mbetjeve të pesticideve**
 - Ndërtimi i pikave të grumbullimit të ambalazheve dhe mbetjeve toksike në nivel bashkie për të parandaluar ndotjen e tokës dhe ujërave.

Përfundim

Raporti tregon se ndryshimi drejt një bujqësie të sigurt dhe të qëndrueshme është i mundur, por kërkon **bashkëpunim të ngushtë midis fermerëve, institucioneve, shoqërisë civile dhe ekspertëve**. Politikat duhet të kalojnë nga qasja ndëshkuese në atë mbështetëse, duke investuar në **trajnime, informim dhe inovacion**. Vetëm kështu bujqësia në qarkun Berat mund të zhvillohet në mënyrë konkurruese dhe mjedisore, duke garantuar **prodhim të pastër dhe të shëndetshëm për konsumatorët**.

Ky raport është krijuar nga projekti GreenAL, i zbatuar nga Co-PLAN, COSV dhe VIS Albania. Pikëpamjet dhe përfundimet e përfshira këtu nuk pasqyrojnë domoshmërisht ato të Qeverisë Suedeze ose të Sida-s, Agjencisë Ndërkombëtare Suede për Bashkëpunim për Zhvillim (Sida).